

k.1.314

No. 2

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ

DEȘTEPTAREA MOLDOVENILOR DE PESTE NISTRU

Adunarea națională ținută la
17 Decembrie 1917 în orașul
Tiraspole.

DARE DE SEAMĂ
de
DR. ONISIFOR GHIBU

CHIȘINAU

Tipografia Soc. Culturale a Românilor din Basarabia
1918

Preț 100 cop. net 1.500

== DEȘTEPTAREA MOLDOVENILOR == == DE PESTE NISTRU ==

Adunarea națională ținută la
17 Decembrie 1917 în orașul
== Tiraspole. ==

DARE DE SAMĂ
de
Dr. ONISIFOR GHIBU

— Extras din Nr. 13 al gazetei „Ardealul” —

384

CHIȘINĂU
Tipografia Soc. culturale a Românilor din Basarabia
1917

K.1.314

*Dela Nistru păn' la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s'a
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate.*

Aşa scria acum vre-o treizeci de ani marele poet *Mihail Eminescu*, pe care suferinţele nesfârşite ale neamului său l-au atins în chipul cel mai simţitor. Gem de o mie de ani Românii din *Ungaria* şi *Transilvania* sub călcâiul unguresc, de sub care nu pot scăpa ; oftează *Bucovina*, în care se odihnesc osămintele lui *Ştefan cel Mare* ; tânjeşte *România* copleşită de *Nemţi*, de *Bulgari* şi de *Turci* ; oftează fără nădejde *Basarabia*

sub cnutul țarului rusesc. Peste douăsprezece milioane de Români duc viață de robi,— ei cari sunt fii ai unui popor mare și nebiruit din vechime.

Dela Nistru pân' la Tisa numai gemăt, numai oftat, numai suferință.

Dar peste Nistru? Despre asta nimeni nu pomeneste nimic, nimeni nu știe nimic. Ori poate că acolo nu trăesc frați de-ai noștri, a căror soartă să ne miște, a căror viață să ne intereseze?

Ba da, trăesc și acolo urmași de-ai vechilor Romani.— trăesc și acolo fii de-ai lui Bogdan și Dragoș, cari au plecat acum șase sute de ani din Transilvania spre Răsărit, și pentru cari Prutul și Nistrul n'au fost ape destul de late ca să-i oprească pe loc.

Amândouă malurile Nistrului sunt tot atât de românești ca și

malurile Prutului, ale Oltului sau ale Murășului. Dar un blăstăm vechiu, o nenorocire mare care ne-a păscut veacuri de-arândul, a făcut din râurile și din munții noștri linii de despărțire a vieții aceluiași frați. Carpații au fost ca un zid înalt pentru Românii din România și pentru cei din Transilvania, Prutul și Nistrul au făcut dintr'o singură țară de odinioară trei țări nenorocite, cari nu mai știau una de alta. Parcă nu eram frați, parcă nu eram acelaș trup, acelaș sânge, acelaș suflet.

A trebuit să vie grozavul războiu european ca să facă din noi *un popor*. Vitejia oastei românești a surpat Carpații și frații din cele două țări și-au dat mâna. Nenorocirea de mai pe urmă a României a adus pe frontul ei peste o sută de mii de Moldoveni din

Basarabia și de peste Nistru, cari acolo au înțeles că ei sunt — acelaș popor cu Românii, iar revoluția rusească a venit să desăvârșească marea lucrare a redeșteptării lor, dându-le putința să-și așeze viața pe temelii naționale după plac, neîmpiedecați de nimeni.

În sfârșit, neamul nostru întreg s'a deșteptat la viață și la conștiință națională și de acum înainte nu mai este putere pe lume care să ne ție în întunec și robie. *Basarabia astăzi nu mai este o gubernie rusească, ci o republică moldovenească* și norocul ei ademenește cu putere și pe frații de peste Nistru.

Românii de peste Nistru

Cu câtă iubire și cu câtă duioșie trebuie să căutăm la acești frați ai noștri, cari de

sute de ani locuesc pe malul stâng al râului, de unde s'au întins departe, până dincolo de *Elisavetgrad*! Ei au trăit totdeauna ca neam deosebit, dar nici odată n'au fost sub stăpânire politică românească, și n'au fost înrâuriți de cultura națională. Nimic nu s'a scris și nu s'a tipărit la ei în cursul vremurilor, — nici un bărbat de vre-o însemnătate oarecare pe vre-un teren, n'au dat neamului, și nici dela noi aproape nimic și nimeni n'a trecut la ei. Și totuși, ei nu s'au pierdut, și la cea dintâi adiere a curentului național, ei se deșteaptă ca dintr'un somn adânc și-și cer dreptul la viață, în rând cu noi ceilalți.

Cea dintâi adunare a Moldovenilor din gubernia Hersonului și a Podoliei, ținută la 17 Decembrie în Tiraspole, a fost în adevăr o minunată dovadă de

puterea de viață a neamului nostru. Cele petrecute acolo sunt vrednice de a fi povestite amănunțit, pentru ca din ele să câștige putere sufletească și acei frați ai noștri, pe cari dureroasele amintiri ale trecutului și grozavele suferințe ale vremurilor de acum i-au înfrânt până la unloc.

Idea unei Adunări la Tiraspole.

Frați noștri de peste Nistru au fost, poate că cei din urmă, din întreagă Rusia, cari s'au deșteptat la viață națională, după Revoluție. Abia târziu, după congresul soldaților moldoveni, ținut la 21 Octomvrie în Chișinău, și-au dat seama câțiva soldați de peste Nistru, că și frații lor de acolo trebuie să înceapă lupta pentru dobândirea drepturilor lor politice și cultu-

role. Moldovenii de peste Nistru sunt de două ori mai mulți de cât cei din Bucovina, și întrarea lor în lupta națională a neamului poate fi de o însemnătate nespus de mare. De aceea, cei cinci soldați cari au iscălit chemarea pentru adunarea dela Tiraspole, pe ziua de 17 Decembrie 1917, sunt vrednici să li se însemneze numele cu slove de aur în istoria neamului. În adevăr, frații noștri Bulat, Jalbă, Durbailă, Dumian și Mălaiu vor trebui amintiți în istoria neamului nostru cu aceeași cinste ca și Pelivan. Halippa, Tanțu, Inculeț și alți frați basarabeni. sau ca și Bărnăț, Avram Iancu, Papiu Ilarian și Barițiu din Transilvania, cari eu toții au ostenit în cele mai grele vremuri pentru așezarea unei vieți nouă pe seama neamului nostru.

Chemarea pe care au adresat-o cei cinci de peste Nis-

tru este cel dintâi document de viață națională al fraților noștri de acolo, și el va fi păstrat cu sfințenie printre hârțiile cele mai scumpe ale luptelor noastre politice.

Iată această „Chemare“:

CHEMARE.

Cu bună samă —

„Numa în uniri putem să ocupăm dreptatea!“

Fraților moldoveni !

Au-ajuns o vreme, în cari toate națiunile (neroadili) sau scos drepturili sale (lor), iar noi moldoveni am rămas mai pe urma altoatelor neamuri — ca cum ar fi rătăcit un cârdișor de oi dela toată turma !

Noi, fraților, am dormit și nu o avut cine ne trezi, păn ci nu o mers alte neamuri pe lângă noi, bucurându-se sub steagurile sale.

Eată noi, ceia ci neam trezit și, înfierbântându-se sângele cel frățesc în noi, neam pornit ca să trezim părinții, frații și surorile, ca împreună cu tătâi să ne arătăm — ca se știi toate națiunile, că și noi sântem un neam bogat, delicat și foarte cult.

Pentru de aceea noi fierbinte vă poftim părinților, fraților și surorilor moldoveni ca să-ne adunem (gramădim) cu tății astăzi și împreună să-ne

râdicăm steagul națiunii (nărodului) nostru.

Foarte ferbinte vă poftim ca să vă adunați aleșii frați câți doi 2 oameni din tot satu moldovenesc cari trăim pe malul stâng al nestrului (Herson și Cam Pod. gub.)

La în tâiul congres moldovenesc unde au să să deslege toate dreptetele cinstului Neam Moldovenesc în oraș Țaraspol la 17 decabre 1917 an în Ispoln. Comiteta Soveta R., S. i Cr. Dep.

LUMENAREA.

Cine-trebui nou.

Cap. 1-i.

Nitrebui nou școla să fii în limba nărodului moldo-

venesc. Ca fii şte care moldovan sâ ştii cel în vaţâ pi dânsu.

Cap. 2-i.

Invaţatura afarâ de şcolâ, (adica) biblioteca sâ fie pi limba moldovenească sâ putem noi Moldoveni anelumena mai bine în lume de cum am fost pâr amu.

-Cap. 3-i.

Rugaciunea în sfânta Biserică să fii pi limba Narodului — Moldovinesc, sa fiiştecare Bătrân sau Tânăr sân-ţaleag Cuci fel di rugaciunie Merge Preutul pentru dânsii în—na-intea lui Dumnezeu.

Cap. 4-a.

Trebui că să fii judecatorii curat moldoveni, ca judecata să fii în-țaleaptă pintru Moldovanu-Nostru, și ca să puată fii ștecare, cu gura lui a spune tuată durerea sa la judecată.

Cap. 5-a.

Doftorii trebui să fii cu-știirea limbii moldoveneasc. Ca să puat el, înțeleje ceea ci iaspune bolnavul moldovan.

Cap. 6-a

Deci noi moldovanii nam fost în vațațâ pân amu, pentru că niau fost oprită dișteptarea, șâ lu-

menarea Neamului Nostru
în limba Nuastră Moldo-
veneasc.

Cilenii Comitetului de
organizații :

Praporgic Bulat
Soldat Jaloba
Grajdanin Durbailo
Praporgic Maloman
Bolinoopred Dumean

*Știindu-se în Basarabia des-
pre adunarea dela Tiraspole, de-
putații moldoveni din Sfatul
țării, desbătând într'o ședință
a blocului lor, această chestiune,
au aflat de bine să trimită din
partea lor o delegație la acea
adunare, pentru a-i aduce salu-
tul republicei și pentru a le da
mână de ajutor la lucrarea cea
greă pe care o încep. Delegația
a fost alcătuită din vicepreședin-
tele Sfatului : P. N. Halippa și
din deputații : G. Mare, N. Ga-*

fencu și A. Crihan. *La aceștia s'a alăturat, ca reprezentant al gazetei „Ardealul”, redactorul ei d. Onisifor Ghibu, cari au plecat împreună spre Tirispol în ziua de 16 Decembrie.*

Plecarea și călătoria.

O călătorie în aceste vremuri, când trenurile sunt țixite de tovarăși cari fug dela front. e un lucru îngrozitor de greu. De aceea nici nu putea fi vorba de a încerca așa ceva.

Mulțumită bunei voințe a noului ministru moldovan de căi ferate, d. Codreanu, s'a găsit însă un chip de a face această călătorie, și încă foarte bine și foarte plăcut, într'un frumos vagon de clasa I, legat de un tren de marfă. Ce e drept, călătoria a fost cam lungă, căci am stat o

jumătate de zi în vagon până când ne-am văzut odată plecați, dar lungimea drumului nu ne-a fost spre pagubă. Timpul a trecut destul de repede în cetirea unor cărți și gazete și în desbaterea feluritelor probleme naționale. Am cetit cu multă mirare cărticica d-lui *T. Burada*: *O călătorie în satele moldovenești din gubernia Chersonului* (1882), din care am aflat că obiceiurile din aceste sate sunt și astăzi aproape aceleași ca în Basarabia și ca în Transilvania, și că limba. afară de o oarecare înrâurire rusească e ca și la noi. Cărticica lui Burada ne făcea să simțim că nu mergem spre o țară străină, ci spre o țară în care ne vom simți ca și la noi acasă. Mai cetim din *România Mare* dela Chiev darea de seamă despre *Adunarea naționalităților din Austria*, ținută acolo

cu câteva zile în urmă și desbaterile de acolo ne fac să ne oprim pe larg asupra stărilor din Austria, unde naționalitățile merg chiar și în aceste vremuri, spre o și mai desăvârșită robie de cum a fost robia blestemată de până acum.

Când vedem libertatea deplină pe care a adus o Revoluția rusească pe seama tuturor naționalităților din Rusia, ne pătrundem însă tot mai mult de încredințarea, că războiul acesta va trebui totuși, la sfârșit, să aducă dreptatea așteptată și pentru naționalitățile din celălalt stat poliglot al Europei, din Austro-Ungaria. Altfel mintea sănătoasă nu poate înțelege sfârșitul grozavului măcel de acum. Ar fi o nebunie să crezi că e un lucru logic și drept ca să fie chemați la deplină viață națională Moldovenii de peste Nistru,

cari n'au nici istorie. nici cultură, iar Românii din Transilvania, cari au o istorie de peste o mie de ani, cari au o înaltă conștiință națională și o cultură destul de prumoasă, să ajungă în și mai grea robie la Unguri, de cum au fost până acum ?

Nu, mintea noastră crede că grozava tragedie de acum a omenirii se va sfârși cu învierea dreptății pentru toți și că neamul nostru întreg, care a suferit totdeauna atât de mult, va ieși, în sfârșit, la liman.

Cu astfel de gânduri trenul ne duce peste Nistru. Trecând râul acesta care a fost o atât de dureroasă graniță pentru neamul nostru, prin suflet ne trece un fior nelămurit. Ni se pare că trebuie să călcăm cu simțiminte de adâncă cucernicie pe acest pământ sfințit de durerea mută de sute de ani a frați-

lor noștri pierduți, în căutarea cărora suntem acum...

Cine știe ce vom găsi aici? Poate că vom da peste niște rătăciți, cari vor râde de noi, când îi vom numi „frați”; poatecă vorbele noastre vor răsuna ca ale celui ce vorbește în pustie... Cine știe?...

In Tiraspole.

Ajungem la Tiraspole Duminecă dimineăta. Plecăm îndată în oraș la *Comitetul soldaților și muncitorilor*, unde trebuie să se țină adunarea. Pe drum întâlnim dărămăturile fostei fabrici de spirt, arsă de tovarăși în răscoala lor contra băuturilor atât de ispititoare....

La comitet găsim pe însuflețitul soldat *Toma Jalbă*, care a spus la congresul dela Chișinău istoricele cuvinte, că dacă Basarabeni vor uita pe frații lor de peste Nistru, aceștia vor săpa malul râului pe dincolo de unde trăesc moldovenii, pentruca astfel să fie la un loc toți frații. Ne interesăm să aflăm dela D-sa știri

despre adunare, și după ce ni-se spune că ea se va începe după amiazi, mergem la *Zemstva ținutală* pentru a intra acolo în legătură cu secția învățământului în ce privește treaba școalei moldovenesti. Mergând înainte pe stradă (uliță) întâlnim niște soldați moldoveni, printre cari și un ofițer. Acesta purta tricoul românesc la piept, dar culorile (florile) nu erau așezate unele lângă altele cum trebuie, adică: roșu galben și albastru, ci roșu, albastru și galben. Dragul de el; în înufletirea lui națională, fratele nostru voia cu orice preț să-și arate și în afară dragostea de neam pe care o simte în sufletul său, dar el n'avea de unde să știe bine cari sunt culorile neamului? Undeva le-a văzut el, dar se vede că nu le-a ținut bine minte.

Sărmanii moldoveni! Ei n'au avut până acum steag, și n'au avut o deviză! Dar acum, de azi înainte ei vor avea tot ce le trebuie, în rând cu ceilalți Români!

Voluntari ardeleni la Tiraspole.

În stradă întâlnim și un voluntar Bănățean, dela care aflăm că în *Tiraspole* sunt peste o sută de vo-

luntari ardeleni, cari fac paza unor depozite. Aflăm cu uimire că o parte a voluntarilor ardeleni păzesc depozitele de munițiuni ale Rușilor, dupăce soldații acestora au fugit.

Biet Ardeal, în loc ca Rușii să păzească depozitele românești dela Alba-Iulia, ai ajuns să păzești tu magazinele rusești dela Tiraspole! Credem că în cartea dreptății va fi însemnat odată și acest amănunt dureros, pe lângă multe altele și mai jalnice decât acesta.

In drumul nostru spre Zemstvă întâlnesc și pe prietenul meu Dr. Ioan Răducanu profesor dela București, care e însărcinat cu cumpărarea de articole de hrană pentru România.

La Zemstva ținutală.

O fierbere ca la un iarmaroc. Deși Duminecă, astăzi se ține Adunarea Zemstvei. Sunt

și câțiva moldoveni printre *glasnici* (membri cu drept de vot)

Il căutăm pe povătuitorul trebii învățământului, care e un ucrainean și care ne spune că congresul învățătorilor, mântuit cu o zi înainte, precum și Adunarea Zemstvei au hotărât, că *naționalitățile din Ucraina sunt slobode să-și întocmească școlile pe temeuri naționale, după plac*. Întâlnesc pe o doamnă învățătoare, care mi-a fost elevă astă vară la cursurile de învățători. Se bucură și dânsa de întâlnire, mă bucur și eu. Întrebăm dacă n'am putea găsi câțiva învățători moldoveni, cu cari să se poată începe o lucrare națională mai serioasă, dar ni se spune, că în ținut nu sunt decât vr'o 3—4 învățători moldoveni, —ceea ce nu ne vine să credem. După ce facem cunoștință cu învăță-

torii *Teodosie Mălaiu* din *Speia* *Mihail Moscalencu*. *Alexandru Todorăscu* și *Diaconu*, cerem să ni se arate izvodul învățătorilor din ținut, și când le petrecem numele tuturor, găsim la vre-o 40 de moldoveni!

Alcătuim îndată o *comisie școlară moldovenească* și hotărâm ca toți învățătorii de mai sus să fie chemați pe ziua de 28 Decemvrie la *cel dintâi congres al învățătorilor moldoveni din ținutul Tiraspolului*, în care să se ia *măsurile practice pentru naționalizarea cât mai în grabă a școalelor moldovenești*.

Luăm dela *Zemstvă* și niște date statistice despre cari însă ni se spune că sunt greșite, mai ales din punctul nostru de vedere. Iată acele date cu privire la procentul naționalităților din ținut:

34% *Ucraineni*
25% *Moldoveni*

16⁰/₀ *Velicoruși*
 10⁰/₀ *Nemți*
 9⁰/₀ *Jidani*
 3⁰/₀ *Bulgari*
 1⁰/₀ *Alții*

Ne pare rău că nu putem afla date și despre celelalte ținuturi, ca Ananiev, Elisavetgrad, Balta și celelalte.

Între aceea, se apropie ceasul deschiderii Adunării și trebuie să ne grăbim spre localul Comitetului soldaților și muncitorilor.

Adunarea Moldovenilor.

Când am intrat în sala de adunare, o privediște nespuse de frumoasă ni se deschidea înaintea ochilor. Printre cei vr-o 50—60 de Moldoveni întâlnim tot pe atâția ardeleni și bucovineni, cari auzind de sărbarea fraților lor, s'au grăbit să se bucure dimpreună

cu ei. O mare bucurie i-a cuprins pe toți, când au aflat cine suntem și de unde venim, mai ales că nu venisem cu mâna goală, ci le aduserăm cărți și gazete moldovenești și românești. Erau foarte mângăiați când le-am dat *Ardealul* și când au putut să cetească lucruri și știri despre țara lor, pentru care s'au hotărât să între din nou în foc. Sărmanii mei frați, mă simt așa de umilit că numai atâta pot face pentru voi, și am o singură mângăiere, că vouă și atâta vă ajunge,

Printre ardeleni și bucovineni sunt și câțiva soldați români, aduși aici de același dor de a se împărtăși cu sufletul la marea taină, a cărei săvârșire se începe acum.

Deschiderea adunării.

După ce toți cei de față își stâmpăra setea sufletului ce-

tind gazetele cari li s'au împărțit, președintele comitetului de organizare, *sublocotenentul Bulat*, deschide ședința, rostind cu glas tremurând următoarea cuvântare :

Fraților moldoveni,

Vă mulțumesc în numele comitetului organizator că ați alergat la chemrea noastră. Se bucură inima în mine că v-ați grăbit să veniți la această adunare.

Văd că s'a înfierbântat în vinele D-voastră sângele cel frățesc. Noi Moldovenii din părțile acestea am stat până acum ca într'o pădure întunecoasă. Revoluția rusească a făcut, ca cum ai zice, o masă plină cu bucate alese și a zis tuturoră: întindeți mâna și luați ce vă dorește inima. Toți s'au grăbit, fraților, să ia ceea ce le trebuia, numai noi am stat pe loc, parcă nouă nu ni-ar fi fost a mânca. Pretutin-

denea în Rusia noroadele strigau cerând slobozenie și pământ. Mă durea inima că nu-i auzeam și pe frații mei din ținutul Hersonului și al Podoliei strigând astfel. Unde sunt ei? Unde sunt ei acum, când s'a copt pânea pe deal și când se cosesc snopii? Nenorociții, mă tem că se vor deștepta prea târziu, când snopii vor fi cărați și când locul va rămânea fără de nimic pe el.

În ziua de 21 Octomvrie, dimpreună cu alți frați am luat parte la congresul ostașilor moldoveni din Basarabia, care s'a ținut în Chișinău. Acolo am văzut că frații noștri basarabeni au lucrat pentru treaba națională. Noi i-am întrebat, dacă lucrul acela e și pentru noi, sau numai pentru ei? Ei mi-au răspuns: Dumneata acasă ai frați? Eu am zis: am. Dar cum trăesc ei, toți într'o casă sau deosebiți? Eu le-am răspuns: deosebiți. Da pentru treburile dela casa fratelui

d-tale porți grije d-ta, ori poartă el? Cu bună seamă că la casa lui își poartă el trebile, iar la casa mea eu. Apoi dacă e așa — mi-au zis ei — D-ta vei înțelege că și noi facem aici ceeace ne trebuie nouă, iar dacă vă trebuie și D-voastră ceva, trebuie să vă faceți înșivă. Apucați-vă singuri de lucru, și apoi dacă vă va trebui ajutor, cereți și vă vom ajuta. Și așa, fraților, ne-am apucat noi de lucru, câțiva moscali moldoveni, cari ne-am hotărât să deșteptăm pe părinții și frații noștri și să le spunem ce vremuri sunt acestea și ce trebuie noi să facem. Mai întâi am facut un comitet moldovenesc. În ziua de 19 Noemvrie am făcut apoi o adunare de ostași și de creștini (țărani N. R.) și acolo le-am spus ce gânduri avem noi. Norodul adunat s'au bucurat foarte și ne-a făgăduit că ne va ajuta. După aceea ne-am dus la Uprava ținutală și am cerut să

ne dee ajutor de bani, și Uprava ni-a dat 600 ruble ca să strângem o adunare mai mare moldovenească. La 21 Noemvrie ne-am dus la o adunare moldovenească la *Grigoriopole*, unde s'au înscris peste 40 de moldoveni între partașii adunării noastre. Dupăce în acest timp ne-am întărit puțin, am alcătuit un comitet statornic și am alcătuit un program de muncă. Nu știu dacă acest program e bun ori rău, căci noi toți cari ostenim aici, suntem săraci de învățătură. Voprosurile (punctele) din acest program sunt despre *școală*, despre *biserică*. despre *judcăți*, despre *bolnițe*. (spitale) despre *oaste*, despre *pământ*, și despre *politică*. Noi dorim ca toate acestea de aici încolo să fie moldovenești pentru noi. Și cum în scurtă vreme se va deschide la Chiev *Adunarea Intemeietoare a republicei Ucrainei*, în congresul de acum noi va trebui să alegem câțiva delegați

de-ai noștri, cari să spuie acolo dorințele noastre.

După cum vedeți, congresul nostru de astăzi este chemat să ia mai multe hotărîri vajnice și și eu gândesc că cu ajutorul lui Dumnezeu vom putea să așezăm pe temelii bune viața norodului nostru iubit. Zicând dela toată inima mea: *Să trăiască norodul nostru moldovenesc*, declar cel dintâi congres al Moldovenilor din Ucraina deschis.

Cuvântarea președintelui Bulat a fost ascultată cu mult interes și urmată de puternice bătăi în palmă. În ochii multora străluceau lacrimi, că li-a fost dat să audă în aceste locuri o așa de înflăcărată cuvântare în dulcea noastră limbă atât de batjocorită de toți până acum.

După deschidere președintele poartă adunarea să și aleagă un președinte, și din parte i propune pe harnicul și luminatul învățător *Mălaiu*, care însă se leapădă, spunând că nu-l ajută sănătatea. E propus apoi învățătorul *Mihail Moscalencu*, care cere iertare că nu poate primi această

cinste, din pricina că el nu tare ghine
 știe a grăi moldovenește. Adunarea
 îl poștește cu stăruință pe d-l *Bulat*,
 care, la urmă primește, văzând că nu
 se găsesc alții mai destoinici decât
 d-sa, dar spune: eu nu știu ghine
 umbla în aieste tregghi, dar dacă nu
 se găsește altul, voi primi. Numai eu
 gândesc s'o mai găsi vr'un tovarăș
 care să mă ajute la povățuirea adunării.

Se aleg apoi doi ajutori de pre-
 ședinte (vice prezidenți) și anume sol-
 datul *Toma Jalbă* și d-l *M. Mos-*
calencu, „măcar că dumnealui nu
 ghine știe deslega moldovenește, da
 d-lui va spune rusește președintelui
 și prețadatele va tălmăci apoi mol-
 dovenește“ — după cum a spus un
 părtaș al adunării. Secretari sunt a-
 leși domnii: sublocotenent *Malomân*
 învățător și *Dumian*.

Salutările delegaților

După alcătuirea biroului urmează
 salutările (hiritisirile). Cel dintâi care
 aduce salutări adunării este d-l *Pan-*
teleimon N. Halippa, vicepreședin-
 tele Sfatului Republicii moldovenești.
 D-l *Halippa* a spus următoarele:

Fraților moldoveni de pe malul stâng al Nistrului!

Am venit, dimpreună cu câțiva prietini ai mei din Basarabia, ca să aducem închinăciune până la pământ acestei vrednice ramuri a neamului nostru. care acum câteva sute de ani a trecut apa Nistrului, năzuind înainte, și tot înainte, spre Răsărit, spre apa Niprului, la care vom ajunge odată și o vom și trece! Voi, fraților, sunteți avangarda, sunteți înaintașii neamului moldovenese. Voi sunteți ca într'un cârd de oi, oile cari merg înainte și după cari vine turma întreagă.

Mare e menirea D Voastră pe aceste locuri. D-Voastră aveți să întăriți pământurile acestea, pentruca neamul nostru să poată merge înainte spre altele... tot mai departe. Căci neamul nostru este un

neam de luptători și de cuceritori. *D-Voastră mergeți în fruntea lui, spre răsărit, ca să cuceriți pământuri și să supuneți noroade.* Ce-i drept, pre-tutindenea noi suntem încon-jurați de dușmani, dar avem încredere în puterile noastre. Am fost mâncați de străini și în trecut, dar n'am pierit și nu vom pieri nici de acum înainte.

Acum noi suntem la o co-titură a istoriei. Toate nea-murile vor să-și asigure pă-mântul, și *D Voastră* va tre-bui de asemenea să vă așe-zați stăpâni de veci ai pă-mântului pe care-l locuiți. Să băgați bine de seamă, căci *D Voastră* întâlniți în cale un popor cu care va trebui să vă luptați. Ucrainenii sunt flă-mânzi de pământ dar și *D-voas-tră* sunteți flămânzi de pământ și de stăpânire. Ucrainenii merg dinspre Răsărit spre

Apus, noi tindem dinspre Apus spre Răsărit. Năzuințele noastre se bat în cap. Ce e drept, deocamdată și noi și ei avem unul și același interes: să măturăm rugina țarismului păcătos. Dar pe urmă, cine știe ce poate să mai fie? Noi suntem stăpâni pe acest pământ de peste 400 de ani. Cum am știut lupta până acum, vom ști izbi și de acum — tot înainte!

Noi ne-am adunat aici în scopuri politice și, mai ales culturale. Să lucrăm aici ca niște oameni luminați și să întemeiem aici o cultură națională. Până acum ea v'a lipsit cu totul. N'ați avut cultură, n'ați avut literatură, n'ați avut cărți, n'ați avut gazete. De-acum va trebui să aveți tot de ce are nevoie un norod slobod și doritor de lumină. Dela această adunare va trebui să vă duceți

pe acasă cu hotărârea de a vă lumina cu lumină moldovenească și de a nu vă mai prăpădi printre străini.

Lucrarea nouă pe care o începeți e grea și D-Voastră așteptați ajutor și dela noi, Moldovenii din Moldova, căci da, noi, suntem din Moldova, din republica moldovenească, și vă socotim pe D-Voastră ca frați pe cari dorim să i sprijinim. Dar noi încă nu suntem pe deplin așezați cu toate treburile noastre. Deocamdată nu vă vom putea da ajutor prea mare. Totuș noi vă vom putea da sfaturi și îndrumări, cărți și gazete, dar lucrul cel mai greu trebuie să vi-l faceți singuri. Trebuie să luați înșivă pilde dela noi și dela alții, pentru lupta pe care veți avea s'o dați ca să vă puteți dobândi toate drepturile. Ca unul, care de cinci ani am lucrat la luminarea și deș-

teptarea neamului prin gazeta mea *Cuvânt Moldovenesc*, vă doresc putere, răbdare și muncă, pentruca prin ele să vă întăriți și să fiți mlădițe roditoare ale iubitului nostru neam!

Cuvântarea d-lui Halippa a avut un viu răsunet în inimile ascu tătorilor, cari sorbiau cu nesaț vorbele atât de frumoase despre puterea neamului, despre cultura națională și despre lupta cea mare și sfântă care se începe cu ziua de astăzi.

Glasul Ardealului peste Nistru

După d-l Halippa a luat cuvântul redactorul gazetei *Ardealul*, d-l *Dr. Onisifor Ghibu*, care întorcându-se către toți frații români adunați aci a vorbit astfel:

Fraților Moldoveni din Ucraina și Basarabia și fraților din Transilvania, Bucovina și România!

A vrut Dumnezeu ca astăzi să ne găsim în acest loc, la sărbătoarea de deșteptare națională a unui jumătate de milion de frați, Români din toate țările locuite de neamul nostru. Fie binecuvântată această zi, în care se pune temelie nouă vieții fraților moldoveni din Ucraina!

Ca redactor al gazetei *Ardealul* din Chișinău, sunt fericit să aduc cele mai călduroase hiritisiri fraților de pe malul stâng al Nistrului, în numele țării însăși al cărei nume îl poartă gazeta. *Ardealul* sau Transilvania nu e o țară străină pentru D-Voastră. Ea este însuș leagănul întregului neam românesc și moldovenesc. Acolo s'a născut poporul nostru acum 1800 de ani și de acolo a pornit el spre țările în care locuiește astăzi. De acolo ați venit și D-Voastră, Moldovenii, cari

ați umplut mai întâi Moldova veche, apoi Basarabia și pe urmă aceste părți dintre Nistru și Bug. Când vii deci să vă vorbesc în numele Ardealului, este ca cum v-aș vorbi în numele însăși casei părintești a D-Voastră.

Ce poate fi mai dulce și mai mângăitor pentru cineva, decât să audă vești despre casa părintească, dela care se trage?

Dar eu, fraților, nu Vă pot aduce dela casa noastră vești bune, căci de o mie de ani ea este călcată de străini fără milă,—de o mie de ani noi suntem robiți în casa noastră. Ungurii vor să ne ia pământul sfințit de sângele tuturor înaintașilor noștri, ei vor să ne ia limba, să ne ia credința să ne stingă viața. Și să știți fraților, că dacă se va risipi casa noastră părintească, va fi vai și amar de noi toți,

căci ne vom risipi și ne vom prăpădi.

Astăzi când voi vă deșteptați la o viață nouă, să știți deci, că frații voștri din Transilvania o duc nespus de greu, că ei sunt amenințați de moarte, și că numai așa vor putea scăpa, dacă toți fiii neamului nostru vor lupta într'un gând pentru înfrângerea dușmanului.

Noi, Transilvănenii, cari suntem astăzi printre D-voastră, fie ca bejenari, fie ca voluntari în oastea românească, suntem cu inima înghețată când ne gândim la țara noastră, dar când ne gândim la bucuria D-Voastră, inima ni se desmorțește și ni se umple de bucurie. Iată, vouă v a răsarit soarele dreptății! Noi de o mie de ani luptăm zadarnic pentru libertate, voi iată-vă în măsură de a vă avea deodată toate drepturile pe

cari vi le doriți ! Văzând dreptatea dumnezeiască de care vă împărtășiți, sufletele noastre prind nădejdi tot mai puternice, că acea dreptate ne va fi dată și nouă. Nu se poate ca în Europa Români cari au luptat mai mult, să nu dobândească nimic, câtă vreme li se recunoaște totul Românilor dela Nistru, cari acum se deșteaptă mai întâi din somnul lor cel lung.

Astfel sărbătoarea D voastră de astăzi ne întărește inima și ne dă putere să luptăm și de acum înainte pentru dobândirea drepturilor, până ce le vom dobândi ca și voi.

Vouă, fraților. moldoveni vă doresc ca Dumnezeu să vă ajute să puteți stăpâni drepturile pe cari le-ați căpătat și să ajungeți cât mai curând un stâlp puternic al vieții întregului neam, iar

vouă, fraților ardeleni, cari pribegiți fără noroc prin această țară vă zic: nu vă pierdeți credința în biruință, căci dreptatea noastră va trebui negreșit să iasă biruitoare și noi ne vom întoarce pe la casele noastre, la părinții noștri, la tot ce-am iubit în Ardealul nostru scump după care ni se topește sufletul.

Să strigăm cu toții într'un glas :

*Trăiască frații moldoveni de pe malul stâng al Nistrului!
Trăiască întreg neamul românesc!*

Cuvântarea reprezentantului Ardealului a fost primită cu multă dragoste. Prizonierii transilvăneni erau mulțumiți în sufletele lor că și aici în pribegie, au avut norocul să audă o vorbă de mângăiere și de îmbărbătare dela un om din țara lor, iar

moldovenii erau bucuroși să audă știri despre frații lor, de cari s'au despărțit acum câteva sute de ani și despre cari n'au mai știut nimic. Soarta lor i-a înduioșat și parcă din fețele ascultătorilor cetia o adevărată durere frățească pe urma celer auzite.

Delegația dela Chișinău pune în mâna Moldoveni- lor de peste Nistru stea- gul național.

După această cuvântare delegatul Sfatului Țării republicii moldovene. deputatul *Gheorghe Mare* iese în fața adunării cu un frumos steag (flag) național și întinzându-l președintelui adunării spune aceste cuvinte, cari au mișcat până la lacrimi pe toți cei de față :

Cinstită adunare. *Delegația dela Chișinău vă pune în mână steagul acesta. El este steagul neamului nostru. Subt umbrirea lui trăește întregul neam moldovenesc și românesc și pentru izbânda lui luptăm cu toții în aceste vremuri.*

Voi până acum n'ați avut steag, n'ați avut drepturi, n'ați avut conștiință națională. De astăzi înaintea steagul nostru național va plutura mândru și plin de încredere și peste voi. Să lărați așa, ca să-i faceți cinste; să luptați așa, ca să-l duceți întru toate la izbândă!

De ridicarea acestui steag aici, astăzi, nu ne bucurăm numai noi Moldovenii, dar se bucură dimpreună cu noi și frații noștri ardeleni, bucovineni și români cari se află printre noi, și cari cu înduioșare se uită la steagul pentru care ei au dat de sute de ani lupte înverșunate.

Avem cu toții un steag — avem cu toții o datorie! Trebuie să ne ajutăm unul pe altul, ca mai ușor să izbutim. Neamul nostru, care a fost atâta vreme apăsător de străini, nu trebuie să mai fie de acum înainte rob nimănui!

D-voastră de-acum sunteți desrobiți, — pentru frații ardeleni și bucovineni ceasul desrobirii încă n'a sunat, dar el va trebui să sune. D-voastră astăzi puneți în pământ un bob mic de sămânță, dar din el, cu vremea, va ieși un copac mare, cu roade dulci și bogate. Cei ce vin pe urma noastră își vor aduce aminte de D-voastră și vă vor binecuvânta. Prin carte vă veți lumina și întări. Să punem deci copiii la carte, căci prin ea vom deștepta neamul și vom pune temelie nezguduită culturii naționale. Dumnezeu să vă ajute ca să puteți duce

la izbândă întreg programul de muncă, de care, ca popor slobod, vă bucurați de acum, fără nici o piedecă. Să trăiască toți aceia cari luptă pentru biruința steagului nostru național, ridicat astăzi, după veacuri de apăsare, și pe malul stâng al Nistrului nostru! Să trăiască întreg neamul nostru!

Cuvântarea d-lui Mare a stârnit puternice bătaii în palme. Președintele adunării, luând în primire steagul, a adus mulțumire și a dat cuvânt, că *Moldovenii de peste Nistru vor ști prețui acest lucru nou, pe care ei până acum nu l-au cunoscut.*

După aceasta a adus salutări d. *Anton Crihan*, deputat în Sfatul Țării și inspector al oastei moldovenești din Basarabia, care a vorbit astfel:

Cuvântarea d-lui Crihan

Fraților! Viața e un lucru greu și omul se gândește în-

tr'una : cum ar face ca să
 și-o ușureze? Așa fac și po-
 poarele. Noroadele Rusiei, do-
 rind să-și ușureze viața, au
 făcut revoluție, și îndată fie-
 care din ele s'a și gândit să
 tragă foloase pe urma ei.
 D-Voastră ați fost cei din
 urmă care v-ați gândit să vă
 folosiți pe urma revoluției.
 Ori și cum, eu vă sfutuesc să
 fiți uniți, să luminați țărâni-
 mea pentru toate drepturile
 naționale. Dacă veți fi uniți,
 veți căpăta și drepturi și pă-
 mânt, dacă nu, nu veți că-
 păta nimic. Unirea vă trebuie
 nu numai pentru a vă do-
 bândi drepturile, ci și pentru
 a vă putea apăra de neamu-
 rile, cu cari locuiți împreună.
 Pentru a putea lupta cu iz-
 bândă, vă trebuie și cultură, și
 anume cultură națională. Nu-
 mai în școala națională veți
 putea câștiga adevărata cul-
 tură. În școala de până acum

voi ați învățat o limbă, în școala moldovenească din viitor veți învăța știință. Știința e putere, și cine e stăpân pe puterea aceasta e stăpân pe viață.

În Basarabia sunt Moldoveni mulți, peste două milioane. Dacă vă veți uni cu ei, veți fi tari. În numele lor, vă chem la unire, vă chem la frăție, vă chem la luptă pentru izbândirea tuturor drepturilor noastre ale tuturor

Cuvintele din urmă ale d-lui Crihan au plăcut mult adunării, care l-a aplaudat cu putere. Se vedea că aceste cuvinte sunt dorite din toată inima de ascultători.

A vorbit după aceea marinarul V. Gafencu, deputat în Statul țării, care a spus următoarele:

Ca marinar eu am umblat prin multe țări și am întâlnit mulți oameni. Pretutindenea m'am încredințat de un adevăr că, adevă, neamurile unite sunt mai luminate și mai tari. Asta am văzut-o foarte bine la Fin-

landezi, cari deși sunt un popor mic și deși au fost și, ei supuși Rușilor, fiind stăruiitori și uniți, au ajuns luminați și tari. Cu câtă durere am întâlnit însă pe Marea Neagră moldoveni cari se rușinau să spuie că sunt moldoveni! Dar acum, însfârșit, a trecut și pentru noi vremea în care să ne rușinăm de neamul nostru. Când am ridicat la Odesa flagul nostru național, s'a trezit și în Moldoveni mândria de neam. Am văzut și Moldoveni de peste Nis ru cari se uitau ea mândrie la acest steag.

Deacum avem steag și pentru biruința lui vom lupta până la sfârșit. Drepturile, după cari atâta vreme am luptat, nu le vom mai da din mână nici odată, vie milioane de dușmani peste noi!

După d-l Gafencu a hiritisit adunarea *președintele Sfatului țărănesc din ținutul Tiraspolului*, eare și-a arătat bucuria că Moldovenii de aici se apucă de lucru pentru asigurarea drepturilor lor,—apoi *impunătorul Obștei învățătorilor din ținut*, care spune că fiecare norod are de acum dreptul de a învăța în școli pe limba lui,—apoi *impunătorul Sfatului muncitorilor și soldaților*, eare a adus urări de bine Moldovenilor.

A urmat apoi la cuvânt soldatul *Toma Jalbă* care a grăit în ohipul următor :

Cuvântarea d-lui Toma Jalbă

Fraților moldoveni ! Astăzi este o zi strașnic scumpă pentru noi.

Iată, a trecut o mulțime de vreme de când a căzut tronul monarhiei. Alte popoare au avut ciobani buni, cari degrabă au dus turma sa la pășune, dar noi n'am avut pe nimeni, care să se îngrijească de noi. Căci oamenii noștri cei învățați au trebuit să se lepede de noi și să se ducă prin alte gubernii, unde s'au pierdut, așa că noi am crescut ca iarba sub piatra.

În istoria moldovenească se spune că noi am fost odinioară o împărăție mare și puternică. Dar a venit Turcu și ne-a bătut, apoi a venit Rusu, care

nu ne-a bătut cu bâta, dar ne-a închis într'o cămară fără lumină de am chiorît.

Dar acum s'a făcut lumină pentru toți,—acum trebuie să ne deșteptăm și noi, ca să știe toate națiunile că și noi suntem un neam cinstit și foarte cultural.

Cel din urmă a vorbit soldatul *Durbailă*, un în mos moldovan, care a umblat mult prin lume, și care a spus: Multă vreme am stat noi nemișcți,—acum ciobanii noștri ne-au chemat la lucru. Norodul nostru a fost rupt din coasta Basarabiei. Astăzi datoria ne cheamă la lucru ca să dregem greșelile de până acum. Să lucrăm în unire și cu chibzuială.

Alegeri pentru Adunarea Intemeietoare

Cu aceste cuvântări mântuindu-se hiritisiile, președintele aduce la cunoștință că în cu-

rând se va întruni la Chiev *Adunarea Intemeietoare a Ucrainei*, în care și Moldovenii trebuie să trimeată deputați. Pofteste congresul să alcătuiască un izvod de candidați.

Se fac propuneri de candidați. Congresul hotărăște ca fiecare candidat să spuie cine e, de unde e, cât pământ are-și alte de acestea. O scenă plină de duiosie s'a petrecut când a fost propus *învățătorul Mălaiu*. Acesta a răspuns la propunere: Eu cu lacrimi în ochi am primit întâi vorbele că noi suntem slobozi, că ne au căzut lanțurile de pe mâini și ce pe picioare. Căci eu am lucrat mulți ani de zile împotriva tiraniei, dimpreună cu un frate al meu, care a murit în revoluția dela 1905. Dar pentru lupta aceasta pe mine cei mari m'au alungat din sat în sat, ca pe iepuri. Din Martie anul acesta am lucrat așa de mult, de nu

mai am nici o putere. Mi-am prăpădit sănătatea, așa că acum nu mai sunt în stare să fac vre-un lucru de folos în Adunarea Intemeietare.

Cuvintele acestea spuse de un om, de pe fața căruia se putea ceti ca ele sunt în adevăr așa, au înduioșat dânc publicul. Țăranii se sculau în picioare zicând: *Te poftim Domnule Mălaiu ! Dumnezeu te-a întări !*

Du-te acolo și poartă treaba ! Dumnezeu îți va da putere pentru norod ! Te poftim ! Tare te poftim !

La toate acestea dl. Mălaiu a răspuns că nu poate primi. Alegeți pe ceilalți frați, uniți-vă cu toții, căci împreună om merge ca un Răut. Dar eu nu pot merge la Chiev ; eu voi lucra aici cu norodul. Acolo n'am putere.

O alta scenă. Invățătorul *Moscalenco* își spune viața : Sept vechiul regim n'am putut că-

păta slujbă în sate moldovenești, unde au fost trimiși învățători ruși. Eu am fost trimis în Podoscaia gubernia, unde mai că am uitat limba moldovenească.

După ce am intrat în partea socialistilor—revoluționari am fost dat afară din slujbă și n'am mai avut *pravda* să lucrez. Numai după *vtaraia velicaia revoluția* am de-acum iară *pravda* să fiu învățător, — da numai eu tare rău grăesc moldovinește.

La aceste cuvinte adunarea a răspuns: Nu-i nimica Domnule, dacă inima ți-o fi moldovenească, apoi e bine. Că în Adunarea aceea și așa nu vei grăi moldovinește, da rusește. Noi vrem să punem oameni din rădăcină moldovenească, cu duh moldovenesc, și pe D-ta te punem pentru de aceea, că D-ta ești o leacă mai luminat decât ceilalți, da noi suntem toți întunecați....

Candidații sunt toți fii de țărani, oameni cari toți recunosc că n'au așa de multă învățătură, câtă trebuie pentru povățuirea norodului în treburi grele, ca cele de acum. Unii dintre ei spun că programul lor e ca malul stâng al Nistrului să fie alipit la Basarabia.

Când am auzit vorba aceasta am rămas izbit. Mi-au venit în minte toate suferințele noastre din Transilvania. Să se fi găsit acolo un singur român care să fi spus în vre-o adunare, că el vrea să lucreze pentru alipirea Transilvaniei la România, de bună seamă că el ar fi fost împușcat sau spânzurat și toți ceilalți am fi avut să suferim cele mai neauzite chinuri. Și aceasta numai fiindcă am fi dorit lucrul acela firesc și sfânt, de a fi strânși la sânul cald și iubitor al mamei noastre.

Dar ceeace e oprit în Ungaria, iată că în alte țări, unde popoarele și-au făcut dreptate, este cu puțință. În Ucraina, moldovenii nu numai că au slobozenia de a gândi și de a vorbi, dar pot și lucra în dragă voia lor pentru a-și așeza viața după plac, așa cum și-au așezat o și Ucrainenii. De aceea, după ce mi am tras bine seama, nu mi au mai părut din cale afară de îndrăznețe cuvintele d-lui *Durbailă*, care, spunând cum a lucrat de câteva săptămâni încoace pentru treaba națională, a încheiat: *Dacă n'oiu lichi pe frații noștri de Basarabia, apoi eu, de ciudă, m'oiu duce și m'oi așeza tocmai în mijlocul Basarabiei!*

La alcătuirea izvodului candidaților bag de seamă că adunarea se ferește de oamenii cari au ceva pământ.

Oamenii zic că dacă vor trimite în *Adunarea Intemeietoare* de aceia cari au pământ, aceştia îi vor înşela. Unii propun ca să fie puşi în listă şi Moldoveni din Basarabia, de oarece ei sunt mai învăţaţi. „Noi am stat sub Ruşi, şi de-atâta noi suntem întunecaţi“ — zic ei.

Un alt lucru vrednic de însemnat este, că oamenii nu se cunosc aproape de loc între oaltă, parcă ar fi din două ţări. Ei acum fac întâia oară cunoştinţă unii cu alţii.

După multe dezbateri se alcătueşte următorul izvod de candidaţi moldoveni pentru *Adunarea Intemeietoare*:

1. Mălaiu
2. Bulat
3. Jalbă
4. Durbailă
5. Mosealenco

6. Todorașcu
7. Diaconu
8. Maloman
9. Turcan.

Aceștia sunt **candidații
partidului socialistilor-
revoluționari moldoveni
din Ucraina.**

Voprosul despre școli.

După mântuirea alegerii, se trece la punctul următor al programului, adică la chestia școlară sau, cum i se zice aici Voprosul despre școli. — Docladcic (raportor) este împuternicitul Comisiei școlare moldovenești dela Chișinău, dl O. Ghibu, care arată pe larg adunării tot ce s'a făcut pentru treaba școlară moldovenească dela Revoluție încoace în Basarabia, și, de încheiere, propune ca ceea ce s'a făcut acolo, să se facă și în Ucraina.

În legătură cu raportul se încing interesante desbateri, din cari însemnăm aici câteva.

Dl *Jalbă* a spus că „cu limba rusească noi numai ne stricăm grierii“ și că, prin urmare „ne trebuie numai decât școala în limba națională“, Dl. *Gufencu* a văzut, în mulțele lui umblări prin lume, că popoarele cari învață în limba lor, sunt mai culte, și aduce ca pildă pe Finlandezi, cari știu prost rusește, dar cari sunt foarte învățați. Țăranul moldovan nu e prost fiindcă nu știe limba rusească, ei fiindcă n'are învățătură“. Învățătorul *Mălaiu*: Trebuie să spun ce scumpete este limba. Nimic nu-i mai scump decât ea. Popoarele sălbatice au puține cuvinte, și au puțină cultură. Cine-și cultivă limba, își îmbogățește mintea. Va să zică, limba e cultură. Rușii ne-au împiedecat până acum

în învățarea limbii, știind bine că astfel vom fi împiedecați și în înaintarea în cultură. Ei ne puneau ramce și nu ne lăsașau să ieșim din ele. Eu am fost și la ostrov (închisoare) din pricina că am eșit din ramcele puse de ocârmuire. Noi nu învățam ce ne trebuia nouă, ci ce le trebuia celor mari, cari ne asupreau. Ne prăpădiam, învățând degeaba prin școli. Din ce era până acum învățătorul mai prost, decât el era mai iubit de cei mari. Din seminar ieșiam foarte prost pregătiți, iar ajunși în viață ne dădeam lenei, și nu mai lucram nimic pentru popor. Dar de aici încolo noi vrem să lucrăm. Noi ne punem de-acum naționalnici aleși de noi, ca să ne povățuiască, fiindcă simțim că suntem slabi....

Cei cari cred că limba rusească e mai frumoasă decât

cea moldovenească, se'nș ală. Eu am să vă dovedesc acest lucru spuindu vă aceeași poezie în amândouă limbile... Și d. Măl iu spune, în adevăr, fabula *Racul, broasca și știuca*, mai întâi rusește și ea le place ascultătorilor. Dar când a început s'o spuie pe moldovenește, deodată s'a întins pe fețele tuturor o veselie și o plăcere de care n'ai mai văzut de când ești. Părea că nu în limbă moldovenească răsuna fabula, da în limbă îngerească, așa de mult a mers la inima tuturor. **Dovadă că** pentru moldovan, limbă mai frumoasă și mai dulce ca cea moldovenească alta nu este în lume.

Rezoluțiile cari s'au votat în treaba școalei sunt următoarele:

1. *Învățământul va fi îndatoritor pentru toți copiii (băieți și copile) dela 6 ani în sus. El va fi fără plată.*

2. În toate şcolile se va întrebuinţa de acum încolo *alfabetul latinesc*.

3. *Limba de predare* în şcolile începătoare din satele moldoveneşti va fi limba moldovenească.

4. Din clasa III în sus se va preda şi *limba rusească*, ca învăţătură deosebită.

5. Pentru introducerea învăţătorilor moldoveni în cunoaşterea mai deaproape a limbii, literaturii şi istoriei neamului, Zemstva ţinutală se organizeze la un timp potrivit, *cursuri anume*.

6. În şcolile de mijloc (gimnazii, seminarii de învăţători şi seminarii duhovniceşti (pentru elevii (ucenicii) moldoveni să se înfiinţeze *catedre de limba, literatura şi istoria moldovenească*.

7. Să se înfiinţeze pentru Moldoveni şi *şcoli tehnice şi de meserii*, precum şi *şcoli de*

vierit și de agricultură lucrarea pământului).

8. Să se trimită pe la țară *conferențieri* cari să țină prelegeri (lecții) pentru popor.

9. În fiecare sat să se înființeze câte o *casă de citire*, cu bibliotecă.

10. *În fiecare sat să se alăturească câte un cor național și bisericesc.*

11. *Să fie rugat Sfatul Țării Basarabiei ca să se grăbească cu deschiderea unei universități moldovenești, pentru ca tinerii moldoveni de pe malul stâng al Nistrului să aibă unde se înzestra cu cultura națională mai înaltă.*

Spre cinstea congresului trebuie să amintim aici, că toate rezoluțiile acestea au fost votate cu *unanimitate* (cu toate glasurile).

După primirea acestor rezoluții, ședința cea dintâi a Congresului s'a încheiat.

Drept încheiere s'a cetit celor de față frumoasa poezie a marelui poet moldovan *Vasile Alexandri*: Hora Unirii. A plăcut mult chemarea:

*Hai să dam mână cu mână
Pei cu inima română.*

La plecare pe fețele tuturor se vedea o bucurie mare că Dumnezeu i-a învrednicit și pe Moldovenii de peste Nistru de o astfel de adunare frumoasă, și că de acum înainte *au și ei un steag, și o menire în lume.*

Ziua a doua.

Ședința a doua a congresului s'a deschis Luni, la ceasurile 11 dimineața. Înainte de deschidere delegații dela Chișinău au împărțit celor adunați fel de fel de cărți, reviste și gazete românești, ca *Cuvântul moldovenesc*, *România mare* (dela Chiev) *Soldatul moldovan*, *Ardealul*, *Școala moldovenească*, apoi *Abece-dare*, *Istoria Românilor*, *Geografia țărilor locuite de Români*, *Sărbătoarea Basarabiei* (din „Biblioteca națională” dela Chișinău) *Discursul deputatului I. Pelivan*, *Poeziile lui Eminescu* și altele. Tot cu acest

prilej i se dau în mână d lui *Moscalencu* și cărțile aduse pentru *cea dintâi bibliotecă românească* de peste Nistru. Ea este proprietatea *Comisiunei școlare moldovenești* de pe lângă *Zemstva Tiraspolului*, și nu peste mult ea va fi îmbogățită cu alte câteva sute de cărți cari se vor trimite dela Chișinău.

Cum peste Nistru nu s'a deschis până acum nici o școală moldovenească, delegații dela Chișinău, dau 20 de Abecedare doamnei învățătoare *Bejan*, care a fost astăvară la cursurile din Chișinău, cu îndatorirea de a deschide îndată după sărbători școală moldovenească în satul *Malavata*.

Dă Doamne ceas bun, și întărește puterile celor ce vor osteni pentru școala moldovenească de peste Nistru!

Ședința a doua.

Deschizându-se ședința se pune la desbatere chestiunea bisericească (voprosul pentru biserici), despre care vorbește, pe larg și frumos, însuși președintele *Bulat*. Se cere naționalizarea bisericii. Un țăran cere ca slujba bisericească să fie *na ruscom i na moldavscom iazichia*, adică și pe limba rusească și pe cea moldovenească, pentruca să înțeleagă și Rușii ce spune preotul. Se aduc cu unanimitate aceste hotărâri:

1. În bisericile din satele moldovenești slujba să se facă în limba moldovenească.

2. Cuvântul (beseada) să se spună tot în limba norodului.

3. Să se înființeze de cătră dascăli sau de cătră învățători, coruri de copii în fiecare sat.

4. În seminariul duhovnicesc ucenicii moldoveni să fie învățați în limba moldovenească.

5 Pentru moldoveni să se însemneze un arhiereu moldovan, care să povățuiască cu dragoste pe credincioșii norodului nostru.

Chestiunea judecătorească.

Urmează la desbatere *vo-prosu pentru suduri* (chestiunea judecătorească), Reporter (do-cladcic) soldatul *Toma Jalbă*, care spune următoarele:

Păn amu camenii proști în Rusia n'au mai văzut nici o dreptate, Ales

noi, Moldovenii, eram de tot râsul, căci limba noastră nu era primită nicăiri. Pentru vre-o pricină, trebuia să ne năimim advocați. Apoi ei se grămădeau cu *uiczdnaî cilenii* și se sfztuiau împreună, cum să ia pielea de pe spinarea bietului Moldovan. Apoi se puneau să ne jumuilească până ce vedeau că am rămas cu căciula roasă și eu straietele zdrențe.

De amu noi vrem să ne avem pe la suduri oameni de ai noștri, Moldoveni cu durere de inimă pentru noi, cari să ne scoată dreptatea noastră fără de nici o plată,

După oarecari desbateri se hotărăște:

1. Toate judecățile în părțile locuite de Moldoveni, să se facă în limba norodului, de cătră oameni ieșiți din sânul nostru.

2. Toate zacoanele (legile) cari se vor așeza în Ucraina să se traducă și să se tipărească și în limba moldovenească.

Chestiunea spitalelor

Urmează *voprosul* pentru *bolnițe*. Raportorul *Bulat* vorbește în cuvinte foarte mișcătoare despre suferințele trupești ale Moldovenilor, pe cari doftorii de altă limbă nu le înțeleg și nu le pot nici lecui prin urmare. După raportor, care cere ca la spitalele din părțile moldovenesti, doctorii să fie moldoveni, vorbește un doctor moldovan venit de curând dela Moscva, unde a petrecut 15 ani și unde și-a stricat bietul, limba, încât îți era milă să-l asculți. Iată cam ce-a spus doctorul *Mihail Litvinencu* :

Am auzit vorba omului istuia. *Canecino* câ pe el îl doare inima pentru norod! *Znacet*, pâr'amu doftorii din Moldoveni o fost unu la o mie. Da e tare *vajnoie dielo* (lucru însemnat) ca *vraciul* (doctorul) să știe moldovinește, că are chip de-a *ponimoi* (înțelege) ce-i spune bol-

navul. Rusu, znaciet, el nu poate să *ponimăiască* ce *bolieznă* are bolnavul. Doftorul, *znaite*, el trebuie să *vozmojească* cât mai în pripă boala. *Cancecino*. Să nu lăsăm norodul să se împace cu gândul că dacă omul s'omblonăghit, apoi așa o vrut Dumnezeu. *Nie pravda, gospoda*. Noi îl putem tămădui, dacă avem chip de-a grăi cu el în limba lui.

Hotărârea care se aduce este:

1) *Doftorii de pela spitalele din ținuturile moldovenesti să fie moldoveni, ca bolnavii să se poată înțelege cu ei*

2) *În satele moldovenesti mai mari să fie așezați felceri moldoveni.*

Un țăran, mulțumit de aceste hotărâri, adaogă: *Imeņo trebuie să avem noi doftori moldoveni!*

Chestiunea unui azil pentru invalizi și pentru orfani.

Se pune apoi la desbatere *voprosul pentru priiut*, adică pentru înființarea unui azil pe seama moldovenilor inva-

lizi pe urma războiului, și se hotărăște ca *neapărat să se înființeze un astfel de așezământ*, care să aline multele dureri și nevoi cari au venit și pe capul Moldovenilor în acest războiu.

Voprosul pentru pământ.

În chestia agrară (voprosul pentru pământ) raportează soldatul voluntar *Dumian*, care face cunoscut adunării programul socialiștilor—democrați și al socialiștilor—revoluționari. Se hotărăște ca să fie primit programul celor din urmă în înțelesul că: *tot pământul se va lua dela proprietari și dela țărani și se va împărți prătește între toți cari îl muncesc ei înșiși*. Pământul nu va fi proprietatea oamenilor, ci aceștia îl vor folosi numai.

Moldovenii de peste Nistru vor să fie alipiți la Ba- sarabia.

In legătură cu aceasta a venit vorba și despre întrebarea cea mai mare a Moldovenilor de peste Nistru: **vor ei să facă parte din Ucraina, sau vor să se alăture la Moldova?**

La întrebarea aceasta țărani au răspuns :

Să ne soiudinim (unim) cu frații noștri din Moldova ! Oamenii dela țară sunt trimiși cu aiastă vorbă, să fim cu D-voastră împreună. Cu aiasta ne așteaptă pe noi la sate !

Cum însă o întrebare mare ca aceasta nu se poate hotărî așa de ușor, adunarea a aflat de bine să nu iee deocamdată o astfel de hotărâre, ci să o amâne până la o adunare națională a împuterniciților tuturor

satelor moldovenești din gubernia
Hersonului și a Podoliei, care
 adunare va fi chemată în
 scurtă vreme.

Întrebarea odată pusă, ea a adus în sufletele Moldovenilor o nespusă bucurie. Se vedea de pe fața tuturor că gândul de a se vedea uniți cu frații lor, le dă aripi cerești. Sărmanii, gemând de sute de ani sub jugul țărilor, ei au văzut ce însemnează străinul și ce poți aștepta de la el. Numai de o zi s'a desțeptat în ei conștiința națională și iată-i că înțeleg că viață adevărată pentru ei nu poate fi decât alături de frații lor, în republica moldovenească.

Când au văzut că întrebarea aceasta vajnică nu capătă îndată o deslegare hotărâtă, mulți dintre ei au rămas nemulțumiți.

Un țăran din ținutul Bălții (Podolia), cerea cu stăruință: *să facem acum măcar o bucată de rezoluție ca să ne soimdinim cu Basarabia*, — dar stăruințele lui n'au putut fi luate în seamă deocamdată, până când nu se va aduna *congresul național anume pentru hotărârea acestei trebi*.

Doamne ajută !

Voprosul militar

În ce privește treaba ostășească vorbește iarăși neobositul și înflăcăratul președinte Bulat, care într'o cuvântare plină de duioșie arată greutatea pe cari avea să le îndure Moldovenii în oaste. Ei erau trimiși prin cele mai mari depărtări, ca să-și uite de țară, de casă și de părinți. Acolo erau batjocoriți și puși la cele mai grele chinuri, de *ajungea să-și urască zilele*. Dl.

Bulat descrie cu atâta putere suferințele Moldovenilor ostași, încât stoarce lacrimi din ochii ascultătorilor. La urmă propune, și adunarea hotărăște într'un glas că: *de aici încolo Moldovenii să nu mai fie duși la oaste afară din ținutul lor; ei să alcătuiască aci polcuri (regimente) moldovenești, comandate de ofițeri moldoveni*

Imputernicitul comisarului militar ucrainean, care e de față la congrés, dă asigurare că Moldovenii își vor putea avea toate drepturile, căci ucrainenii, cari au suferit la fel de mult cu Moldovenii sub regimul țarist, știu ce însemnează durerile și drepturile naționale. Până acum și noi și voi — spunea d-sa — am tras în acelaș jug țarist, ferecat cu fier nemțesc. Acum a sosit vremea să ne facem dreptate. Dacă vrem să ne întărim drepturile, să-i a-

jutăm, și ei ne vor ajuta pe noi. Altfel vom ajunge iarăș în jug.

Drept răspuns, președintele Bulat spune că a luat înțelegere cu comandantul garnizoanei din Tiraspole și a statorit ca în regimentul ucrainean care se va alcătui peste puțină vreme aci, două batalioane să fie moldovenesti.

Asta pentru început. Pe urmă ne vom face polcuri deosebite, ca să nu avem nici o legătură cu dâșii.

Fotografiarea adunărei

Cu această hotărâre s'a mântuit și dința a doua, la ceasurile 3 jum. d. a., când întreaga adunare a plecat la fotografiat, pentru ca să rămâie o amintire și mai puternică despre această cea dintâi adunare a Moldovenilor de pe N. stru. Toți cei din față, cu steagul național în frunte, au plecat pe

ulița de căpetenie a târgului. Lumea străină se uita mirată la acest steag, de care nu mai văzuse până acum, și se întreba: ce e asta? cine's aceștia?

Cine-s aceștia? O să se vadă cine sunt ei, mâine—poi-mâine, când școala națională îi va dăruia la deplină cunoștință a ființii lor, când armata moldovenească va trezi în ei vechea vitejie strămoșească,—atunci va vedea lumea întreagă cine sunt acești moldoveni și ce crimă strigătoare la cer au săvârșit dușmanii neamului nostru, ținându-i sute de ani în întunec.

Adunarea aceasta a fost una dintre cele mai frumoase adunări din câte s'au ținut vreodată la poporul nostru. De-acum, drumul spre inima fraților de peste Nistru e deschis. O să urmeze alte adunări, la Ananiev, la Dubăsari, și în

alte centre moldovenești, și pe urmă se va ține *marele congres național al tuturor Românilor din Ucraina*, care va avea să spu e cuvântul hotărâtor în ce privește viața acest r frați ai noștri

Ședința a treia

În ședința a treia s'au făcut alegeri pentru niște comisiuni. La ședința aceasta delegații dela Chișinău n'au luat parte, trebuind să plece sp e casă.

O vizită la Ardelenii din Tiraspol.

Nu puteam pleca din Tiraspol fără să-i cercetăm pe frați noștri ardeleni și bucovineni, cari de luni de zile își împlinesc aici, de bună voie, o mare datorie națională. Vizita noastră li-a făcut o mare bucurie, dar și inimele noastre au fost

viu atinse de întâlnirea aceasta. Am stat acolo multă vreme de vorbă cu ei, li-am dus gazete și cărți, li-am citit *Doine din zile de luptă* de Soric, și i am îmbărbătat ca să nu-și piardă credința, căci dacă Dumnezeu le-a ajutat fraților din Ucraina să se vadă liberi, El ne va ajuta și nouă.

La despărțire, cu glasul tremurător de duios le-am zis: *la revedere în Transilvania!* Printre hohotele de pânș ale celor ce rămăneau și mai departe în țară străină, să auzia răspunsul:

Dumnezeu să v'audă! Dumnezeu s'ajute!

Cu *Dumnezeu s'ajute* plecăm apoi îndarăt, spre *Republica moldovenească*, ducând cu noi amintirea unor zile mari și neuitate din viața neamului nostru.

La plecare ne gândeam: de-acum *Doina* lui Eminescu, s'a nvechit. Avem socoteli și peste *Nistru!*

